

Марія Чумарна

Українська мова та читання

ЧАСТИНА 5

клас

Марія Чумарна

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

**навчальний посібник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 6-ти частинах)**

Частина 5

Схвалено для використання в освітньому процесі

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН
2024

УДК 811.161.2(075)
Ч 90

Навчальний посібник створено до Типової освітньої програми,
розробленої під керівництвом О. Я. Савченко

Схвалено для використання в освітньому процесі
(у Каталозі надання грифів навчальній літературі
та навчальним програмам № 2.0268-2023)

Чумарна М. І.

Ч 90 Українська мова та читання : навч. посіб. для 2 кл. закладів
загальн. середн. освіти : у 6-ти ч. Ч. 5. / М. І. Чумарна. —
Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2024. — 80 с. : іл.

ISBN 978-966-10-8706-3

Навчальний посібник за своїм змістом відповідає Держав-
ному стандарту початкової освіти та Типовій освітній програмі,
розробленій під керівництвом О. Я. Савченко.

Для учнів та учениць 2 класу.

УДК 811.161.2(075)

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

ISBN 978-966-10-8706-3

© М. І. Чумарна, 2023
© Навчальна книга – Богдан, виключна ліцензія
на видання, оригінал-макет, 2024

Дорогий другокласнику! Дорога другокласнице!

Продовжуємо впевнено рухатися стежкою знань.
На сторінках п'ятої частини посібника «Українська мова та читання» ми поринемо у світ художнього слова, ознайомимося з творами відомих письменників і поетів, розширимо знання про речення та їх види, дізнаємося про різні типи текстів, навчимося їх розрізняти. Розвиватимемо уяву, творче мислення та зв'язне мовлення.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

— прочитай

— намалюй

— запам'ятай

— попрацюй у парі

— познач, напиши

— попрацюй у групі

— каліграфічна хвилинка

— поміркуй, виконай завдання

— послухай, переглянь

— словничок

1. Навесні, як тільки пригріє сонечко, настає час садити молоді дерева. Це дуже приємна і потрібна справа. Адже деревце буде рости разом із тобою, завжди відчуватиме до тебе велику вдячність і подарує смачні плоди.

У світі все вміє робити подарунки: і квіти, що тішать нас своєю красою та приємними ароматами, і дерева, що обдаровують затишком, прохолодою і смачними плодами, і милі звірятка, котрі вміють бути справжніми друзями, і сонечко в небі, і водичка.

Тож і ти вчися робити подарунки світові: посади і вирости дерево, посій квіти, допоможи пташкам.

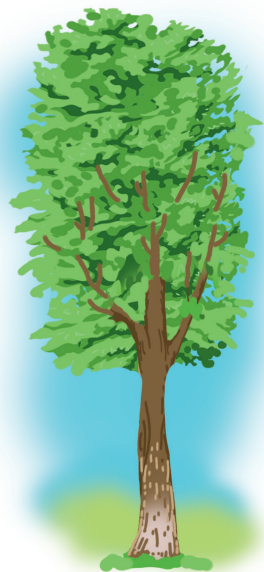
2. • Що дарує тобі світ? А що можеш подарувати світові ти?
• Прочитай виділене речення. Яке воно за метою висловлювання? А за інтонацією?

3.

ЛИПКА

Я, маленька липка,
виросту велика,—
не ламай мене.
Я медовим цвітом
зацвіту над світом, —
бережи мене.
Тінь тобі я кину
у гарячу днину, —
ти шануй мене.
Від дощу сховаю
вранці серед маю, —
ти полий мене.

Будемо з тобою
ми рости обоє, —
ти люби мене.
Виростеш за роки,
підеш в світ широкий, —
не забудь мене.

Платон Воронько

- 4. Обговоріть, до чого закликає липка. Чому не можна ламати дерева?
- 5. Розкажи, чи доводилось тобі садити дерева. Як і де це відбувалося?
- 6. • Дослідіть, скільки речень у вірші. Які вони за інтонацією?
• Прочитайте вірш так, щоб усі речення стали окличними.

7.

БЕРЕЗА

Береза розвивається
у тихому гайку.
Зозуля озивається:
— Ку-ку, ку-ку, ку-ку!
А сонце усміхається
в зеленому вінку.
Он зайчик умивається
на теплому пеньку.

Анатолій Камінчук

ЛАСТІВКА

— Ластівочко сизокрила,
звідкіля ти прилетіла?
— Прилетіла я порану
із-за моря-океану.
— Що ти діткам принесла?
— Сонця, ласки і тепла!

Анатолій Камінчук

- 8. Які види речень за інтонацією вжито у віршах?

9. Прочитайте вірші. Спробуйте їх продовжити.

Що ще приносить ластівка з далекого вирію разом із весною?

Чи знаєш ти, що ластівка першою
вилітає з вирію, а зозуля — останньою?
Зозулю називають «ключницею», бо вона
останньою прилітає — «закриває» ворота
вирію, і першою відлітає,
аби їх «відчинити».

10. • Відгадайте загадку.

У воді купається, та не гуска,
зелені коси має, та не цибуля.

Верба

- Обговоріть, що ви знаєте про вербу. Чому її так люблять і шанують в Україні?

11.

ВЕРБНА НЕДІЛЯ

Як тільки верба викине на світ срібlistі пухнасті «котики» — одразу в повітрі повіє весною.

Колись люди вважали, що вербова гілочка передає силу від землі. Якщо легенько вдарити по плечу вербовою гілочкою своїх друзів та близьких, приказуючи: «Не я б'ю — лоза б'є, віднині за тиждень буде Великдень!», — то цим жестом обов'язково додасте їм здоров'я.

12. Розкажи, як у твоїй родині святкують Вербну неділю.

1.

НАРОДНІ ПРИКМЕТИ

Як побачиш навесні журавлів, то скажи: «Веселики!» — і будеш весь рік веселитися.

Коли побачиш першу ластівку, умий личко водою, щоб не мати веснянок. А веснянкуватим дітям треба гукнути до ластівки: «Ластівко, ластівко, на тобі веснянки — дай мені білянки!».

Якщо ластівка мостить гніздечко під дахом хати — це на щастя людям.

2. Поміркуйте, чому журавлів навесні звать веселиками.

3. Прочитай виділене речення з відповідною інтонацією. Яке це речення за метою висловлювання? Запиши його. Підкресли слова-звертання.

Blank handwriting practice lines for task 3.

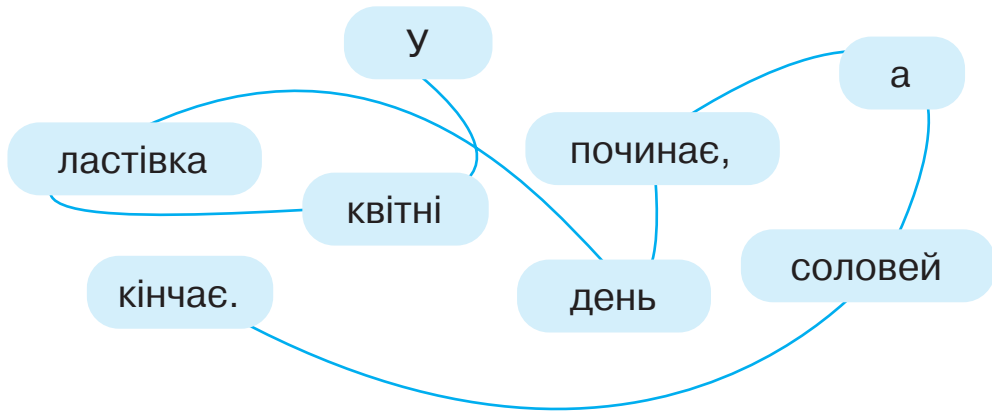
4. Із поданих складів утвори і запиши слова.

Handwritten syllables: п ц у ш ц т и ї л ь а л > е ю а с и р ц і ш ц и

Blank handwriting practice lines for task 4.

5. • Складіть і запишіть прислів'я.

Four sets of handwriting practice lines, each consisting of a solid top line, a dashed middle line, and a solid bottom line, with a vertical line on the left side of each set.

- Прочитайте прислів'я з окличною інтонацією.
- Знайдіть і підкресліть слова, протилежні за значенням.

6. Прочитай. У кінці кожного речення постав потрібний знак (?!). Впиши окличні речення.

- Джерельце під вербою виблискує водою
(Тамара Коломієць)
- Яка прекрасна пора року — весна
- Оберегайте природу рідного краю
- Мамо, а коли веселики прилетять

Four sets of handwriting practice lines, each consisting of a solid top line, a dashed middle line, and a solid bottom line, with a vertical line on the left side of each set.

7. • Уявіть собі весняний ліс. Що робить у ньому дятел, зайчик, ведмедик, лисичка, інші тваринки?
- Складіть казочку «У лісі», вживаючи речення різних видів.
 - Запишіть одне речення (на вибір).

Handwriting practice lines for task 7, consisting of five sets of three horizontal lines (top solid, middle dashed, bottom solid) with vertical slanted lines separating them.

8. Складіть слова з перших літер назв зображених предметів. Прочитайте і запишіть речення, що утворилися.

а)

Handwriting practice lines for task 8a, consisting of five sets of three horizontal lines (top solid, middle dashed, bottom solid) with vertical slanted lines separating them.

б)

Handwriting practice lines for task 8b, consisting of five sets of three horizontal lines (top solid, middle dashed, bottom solid) with vertical slanted lines separating them.

9. • Спиши речення, ставлячи слова, що в дужках, у формі звертання.

Дивись, (Дмитрик), журавлики летять!

A set of five horizontal handwriting lines. Each line consists of a solid top line, a dashed middle line, and a solid bottom line. Vertical dashed lines divide the space into five equal-width columns for writing practice.

Біжи, (котик), на лужок забавляти діточок.

A set of five horizontal handwriting lines. Each line consists of a solid top line, a dashed middle line, and a solid bottom line. Vertical dashed lines divide the space into five equal-width columns for writing practice.

Розкажи, (ластівка), де ти літала.

A set of five horizontal handwriting lines. Each line consists of a solid top line, a dashed middle line, and a solid bottom line. Vertical dashed lines divide the space into five equal-width columns for writing practice.

Заспівай, (Оксанка), веселу веснянку.

A set of five horizontal handwriting lines. Each line consists of a solid top line, a dashed middle line, and a solid bottom line. Vertical dashed lines divide the space into five equal-width columns for writing practice.

- Які ці речення за інтонацією?

1.

ВЕЛИКДЕНЬ

Свято Великодня — найвеличніше в Україні. Це свято весняного сонця, радісних забав для малечі. Його ще називають Воскресінням — на честь воскреслого Ісуса Христа. В ці дні діти бавляться у весняні розваги, водять гаївочки, а хто умілий — напередодні Великодня, у четвер, розмальовує яєчка-писанки.

Бабусі та матусі в четвер і суботу печуть святкові пасочки, прикрашають їх веселими завиточками-безконечниками, соловейками та колосочками, аби життя наше було щасливим і багатим.

На Великдень треба вибачити одне одному всі образи, щиро поділитися своїми писанками і крашанками, аби доля теж завжди ділилася з нами радістю та добром.

Пáска — святковий хліб, прикрашений візерунками з тіста.
Пíсанка — яйце, на якому воском і фарбами малюють різні узор.

Крáшанка — яйце, зафарбоване у певний колір.

2. Чому свято Великодня вважають найвеличнішим в Україні? Як до нього готуються?

3.

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Христос воскрес!
Радійте, діти,
біжіть у поле, у садок,
збирайте зіллячко і квіти,
кладіть на Божий Хрест вінок!
Нехай бринять і пахнуть квіти,
нехай почує Божий рай,
як на землі радіють діти
і звеселяють рідний край.

Леонід Глібов

4. • Обговоріть, який настрій створює вірш. До чого закликає поет?
• Прочитайте окличні речення. Дослідіть, яке з них спонукальне.

- Перегляньте картини Івана Сколоздри. Що на них зображено?

5.

ПИСАНКА

Гарна писанка у мене,
мабуть, кращої нема,
мама тільки помагала,
малювала ж я сама.
Змалювала дрібно квіти,
вісім хрестиків малих
і дрібнюсіньку ялинку,
й поясочок поміж них.
Хоч не зразу змалювала, —
зіпсувала п'ять яєць, —
та як шосте закінчила,
тато мовив: «Молодець!».
Я ту писанку для себе,
для зразочка залишú,
а для мами і для тата
дві ще кращі напишу.

Катерина Перелісна

- 6.** • Чи можна дівчинку назвати наполегливою, терплячою? Чому?
• А тобі доводилось розписувати великоднє яєчко? Як це відбувалось? Розкажи.

- 7.** Складіть опис писанки за змістом вірша.

Олю, а як ти розмалювала писанку?

Я намалювала восьмикутну зірочку.
Вона оберігає дім, додає всім сили
і радості. Неспроста її вишивали
на рушниках та на сорочках!

А я намалював для свого тата і його
друзів-воїнів сонечка та ангеликів.

- 8.** Склади і напиши кілька речень про те, кому ти хочеш подарувати свою писанку і що на ній намалюєш. Які побажання вкладеш у свій малюнок?

Handwriting practice lines consisting of a grid of horizontal and vertical lines, with dashed lines for ascenders and x-height.

1. Прочитайте і порівняйте речення. Підкресліть речення, у яких думку виражено повніше.

▪ Діти малювали писанки.

Діти старанно малювали великодні писанки.

▪ Бабуся спекла пасочку.

У четвер бабуся спекла святкову пасочку.

2. Спиши речення, поширюючи їх словами з довідки.

В'ється річечка. Схилилася верба.

Слова для довідки: між, берегами, крутими, над, низько, водою.

3. Поширте речення за поданими питаннями.

(Які?) діти водили (які?) хороводи.

(Де?) лунали (які?) гаївки.

Handwriting practice lines consisting of four sets of horizontal lines with a dashed midline and a slanted line on the right side.

Мама прикрасила пасочку (чим?).

Handwriting practice lines consisting of four sets of horizontal lines with a dashed midline and a slanted line on the right side.

4. Складіть «піраміду» речень за поданим зразком. Запишіть.

Зразок.

Діти радіють.

Діти радіють сонечку.

Діти радіють весняному сонечку.

Діти радіють лагідному весняному сонечку.

1 група. Сонце впливає.

2 група. Зацвіли квіти.

3 група. Метелики літають.

Handwriting practice lines consisting of four sets of horizontal lines with a dashed midline and a slanted line on the right side.

5.

ГРА «ЗВІЮ ВІНЕЦЬ»

Щороку на землю приходять весна, за нею — літо, осінь і зима. І знову весна. Ніби в'ється безконечний віночок: то зелений, то барвистий, то золотий, то білий.

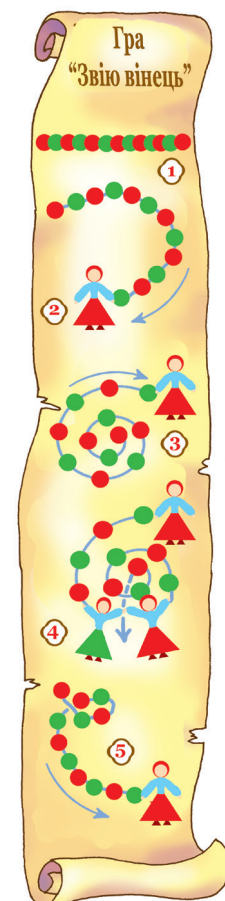
Ось такий барвистий «віночок» звивають діти, вітаючи новий прихід весни. Пограйте в цю гру і ви.

Розгляньте малюнок. Візьміться за ручки. Перша дитина у «ланцюжку» буде його «звивати», закручувати у тугий клубочок, а коли клубочок згорнеться, остання дитина поведе його в протилежний бік — «розв'є». Звиваючи віночок, співаємо:

— Звію, звію, звію вінець,
звію, звію, звію вінець!

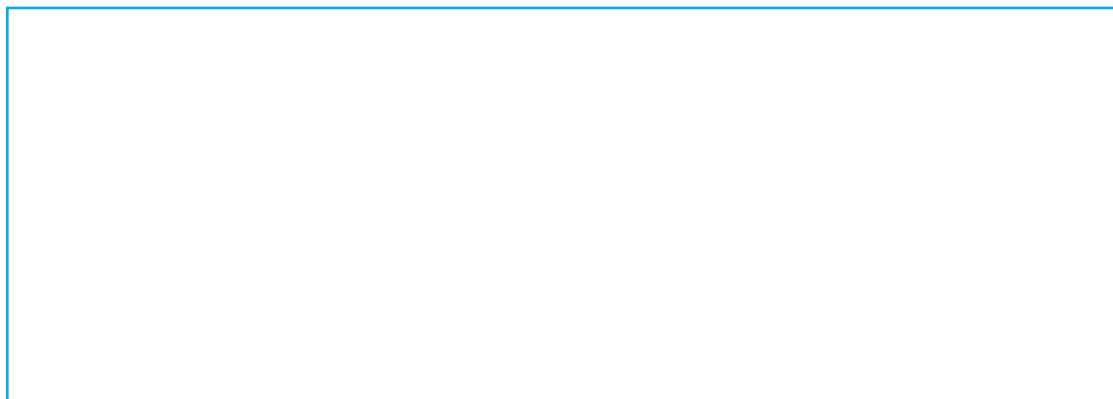
А далі виводимо:

— Розвію, розвію, розвію вінець,
розвію, розвію, розвію вінець!

6. Запам'ятай, як виглядає звитий і розвитий «віночок». Намалюй його. Такий завиточок називається безконечником: у житті все змінюється — після дня приходять ніч, а потім знову настає день. Після зими знову тішить весна, а смуток поступається гарному настрою: і так без кінця!

А хто намалює безконечник на своїй писанці, вишиє на хустинці, спече на святковій пасочці — у того завжди буде гарний настрій і міцне здоров'я!

1.

НА ЗЕЛЕНОМУ ГОРБОЧКУ

На зеленому горбочку,
у вишневому садочку,
притулилася хатинка,
мов маленькая дитинка
стиха вийшла виглядати,
чи не вийде її мати.

І до білої хатинки,
немов мати до дитинки,
вийшло сонце, засвітило
і хатинку звеселило.

Леся Українка

2. • Розглянь зображену веселу білу хатинку, яку словами змалювала Леся Українка. Що ти ще побачив/побачила біля хатинки? За хатинкою? У небі над нею? На зеленому горбочку?
- Які порівняння використано у вірші?

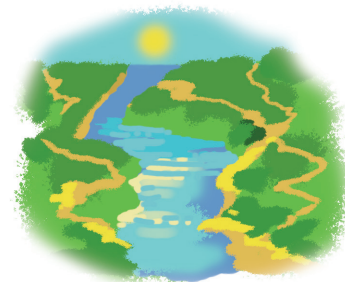

3. Спробуйте продовжити вірш своїми словами.

4.

... Он **ярочки** зелененькі,
стежечки по них **маленькі**,
перевиті, мов стрічечки,
збігаються до **річечки**.
Річка плине, берег рвучи,
далі, далі попід кручі...

Леся Українка

Ярочки (ярі) — вимиті дощами рівчаки, зарослі кущами і деревами.

Кручі — стрімкі високі гори над рікою.

- ?** 5. • Уяви картини природи, описані поетесою.
- З яким почуттям Леся Українка описує красу рідного краю? Які слова вірша на це вказують?
 - Поясни, як ти розумієш слова «річка плине, берег рвучи».
- ✋** 6. Розгляньте малюнок на с. 17. Прочитайте виділені у вірші слова. Складіть з ними речення.

7.

А Я У ГАЙ ХОДИЛА

А я у гай ходила
по квітку ось яку!
А там дерева — люлі,
і все отак зозулі:
Ку-ку!

Я зайчика зустріла,
дрімав він на горбку.
Була б його спіймала —
зозуля ізлякала:
Ку-ку!

Павло Тичина

- ?** 8. • Що таке гай? А ліс? А діброва? Чи можна ці слова назвати близькими за значенням? Якими ще словами можна замінити слово *ліс*?
- Чи доводилось тобі бувати у весняному гаю? Які пташки там співають? Які квіти зацвітають першими? Кого там можна зустріти? Розкажи.
 - Склади речення за поданим малюнком.

9. Пограйте у гру «Знайди свою квітку».

У грі беруть участь «квіти» і «пори року». Переважно грають лише три пори року: Весна, Літо та Осінь. Але якщо ви кмітливі, то придумаете «квіточки» і для Зими.

«Квіти», які тримають в руках картки зі своїми назвами, стають в ряд, а навпроти — «пори року». Бажано, щоб на кожен «пору року» припадала однакова кількість «квіток». Всі учасники гри разом промовляють:

Квіти зацвітають —
серце звеселяють
на городі і в гаю —
вибирай свою!

Гра почалася! Кожна «пора року» повинна швидко прочитати назви квіток, зорієнтуватися, котра квітка коли цвіте, і вибрати свою. Переможцем стає та «пора року», котра швидше зуміє зібрати суцвіття своїх квіток.

1. • Прочитай і відгадай загадку.

Все у зéлені довкола:
пасовища, ліс і поле.
Мчать струмочки до рікі,
ліплять гнізда ластівки.
І в сороки новинá, —
облітала всіх вона,
сповіщаючи: — !

Ігор Січовик

- Склади і запиши два речення за ілюстрацією до загадки.

Blank handwriting practice lines for writing two sentences based on the illustration.

2. • Із поданих складів утвори і запиши слова, які означають багато предметів.

Handwritten words on handwriting lines: сестриці, півні, ль, рибі

- Склади і запиши речення з цими словами.

Handwriting practice lines consisting of five sets of horizontal lines with a dashed midline and a slanted vertical line on the right side.

- 3. • Прочитайте вірш.

СОНЕЧКО

Котився клубочок
із золотих ниточок
через день голубий,
через день ясний.
Докотився до лісу —
обірвалась ниточка...
Упав клубочок
у квітку чорнобривець
і заснув.

Леся Силенко

- Обговоріть, про який золотий клубочок ідеться у вірші. На що ще схоже сонечко?
- Доповніть речення.

Сонечко — як

Сонечко дає людям

Сонечко дає землі, рослинам

Я дарую сонечку

4. Складіть і запишіть три питальні речення за змістом вірша «Сонечко» та ілюстрацією.

Blank handwriting practice lines for task 4.

5. Запиши речення під диктування вчительки/вчителя.

Blank handwriting practice lines for task 5.

1.

ШУМ

Починає рости трава,
разом з нею і шум росте.
У зелених штанах, у зеленій сорочці,
у синьому брилі
він схожий на хлопчика-пустуна.
А вберуться дерева у листя, —
із трави перебирається шум на дерева
і шумить, шумить, верхівіття гойдає,
гніздечка із пташенятами колисає.
Скоро чи не скоро повилітають пташенята,
спорожніють гнізда, —
отоді й зажуриться шум.
Бо це ж треба шубу одягати,
шубу із вицвілого листя.
Бо це ж треба встигнути
перед сном зимовим нашумітися.

Микола Воробйов

2. • Про що йдеться у вірші?
• Як поет описує шум? Чому називає його пустуном?
• Розкажи, як росте шум.

3. Дослідіть, скільки речень у вірші. Які вони за метою висловлювання?

4.

ХТО ТАКИЙ ШУМ?

Люди в Україні завжди шанували природу і розуміли, що все у ній живе. Живий вітер, що колихає дерева, живий дощик, що їх напуває водою, живе сонце, що зігріває землю...

І в лісі все живе. Коли прокидається Весна, разом із нею у верхівітті дерев прокидається могутній дух лісу — Зелений Шум.

5. Яким уявляли Зеленого Шума люди в Україні? Дізнайтеся про це, прочитавши текст жартівливої веснянки. Зіграйте у гру «Заплетімо Шума» або «Плетений Шум».

Олю, а ти знаєш, що у лісі живуть не тільки звірі, птахи і дерева, а й чарівні істоти. Ти читала фантастичні історії про різних гномів, ельфів?

І про лісових русалок, і про потерчат... Я дуже люблю уявляти собі, як духи лісу керують його життям!

Мені теж подобаються такі історії. Ось нещодавно я прочитав книжку... Та не буду розповідати! Прочитай її сама!

6. Прочитай і ти уривок із книжки письменника Олександра Вільчинського.

ДІДУСЬ АПЧИХ ТА ЙОГО ДРУЗИ

Весняна казка

Уривок

У давньому місті Львові у старому парку на схилі гори під Високим Замком жив собі дідусь Апчих. Він був таким старим та давнім, як сам парк, а може, навіть іще старшим. Адже пам'ятав навіть ведмедів, які колись водилися у лісах навколо Львова. Тих, які прокидалися, як відомо, в березні, вилазили з берлог і починали займатися своїми ведмежими справами, а саме — саджати проліски, підсніжники та інші першоцвіти.

А дідусь Апчих любив квіти, а також трави, дерева та кущі, бо ж був лісовичком. Але перші весняні квіти він любив найбільше, може, тому, що вони з'являлися одразу,

як сходив сніг, і символізували пробудження природи після довгої зими. Їхня поява означала, що і йому час братися до справ, вирушати у мандри в усі кінці величезного парку довкруг Замкової гори, а часом і далі.

Проте сам дідусь не садив ні пролісків, ні підсніжників, ні інших першоцвітів просто тому, що насправді він дуже маленький, — навіть менший за проліска. І коли землю кропив весняний дощик, а у Львові, як відомо, це часте явище, то він навіть міг заховатися під квіткою, наче під парасолькою.

Але того року весна була пізньою й холодною, і на схилах Високого Замку довго лежав сніг. Дідусь Апчих не любив холоду і, коли весна затримувалася, він рідко виходив зі своєї теплої хатки під пеньком на краю парку. А коли все ж виходив розвідати, чи ще, бува, не настала справжня весна, то швидко вертався назад під свій пеньок.

Та справжньої весни все не було і лише голосне дідусеве: «Апчих!» — розліталося навкруги, лякаючи його сусідку,

пані Ворону, яка облюбувала собі для спостереження гілку старого клена вгорі над дідусевим пеньком. Бо хоча дідусь і був маленьким, але пчихав так голосно, що чути його було не лише на крутих схилах Високого Замку, а далеко за його межами.

Сестриця Кахик зазвичай чула його аж у яру на Погулянці, а братик Хихик — у Стрийському парку. Втім, це й не дивно, бо ж у них, як і у всіх лісовичків із родини Хо, слух набагато кращий, ніж у людей.

Дядечко Хо — це їхній далекий родич, найвідоміший з усіх українських лісовичків, про нього колись навіть написав оповідання славетний письменник Михайло Коцюбинський...

Олександр Вільчинський

Довкруж — довкола, навколо.

6. • Назви дійових осіб казки. Поміркуй, чому у них такі імена.
• Відшукай речення, у яких описано дідуса Апчиха.

7. • Розгляньте ілюстрацію до казки. Доберіть із тексту речення, якому вона відповідає.

- Підготуйте стислу розповідь за прочитаним:

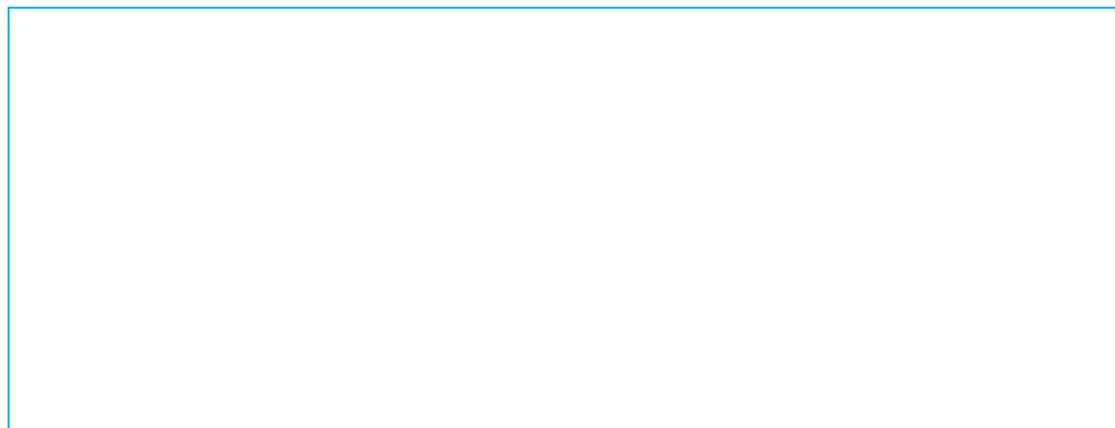
1 група — де жив і ким був дідусь Апчих;

2 група — що любив дідусь Апчих;

3 група — які родичі у дідуса Апчиха, чим вони цікаві.

8. Намалюй перші весняні квіти (проліски або підсніжники).

1. Прочитай. Пошир речення словами з довідки.

Сонце золотить поверхню (чого?) _____.

Тихенько гойдається (що?) _____.

Верба схилилася (до чого?) _____.

Ранньою рососою вмиваються (що?) _____.

Слова для довідки: очерет, квіти, озера, води.

2. Склади речення із поданими словами. Пошир його і запиши.

набу дужкамі, квіткамі

3. Складіть і запишіть питальні речення до поданих нижче відповідей.

Запитання.

Відповідь. Настала пора року весна.

Запитання.

Відповідь. З вирію прилетіли птахи.

4. • Прочитайте. Визначте, скільки тут речень.

Білі тумани плывуть по землі мирно туркочуть лагідні
горлиці ясне сонце повільно підіймається над лісом який
чудовий весняний ранок

- Спишіть, ставлячи у кінці кожного речення потрібний розділовий знак. Пам'ятайте, що перше слово в реченні пишуть з великої літери.

? 5. Виконай тестові завдання. Вибери і познач (✓) правильні відповіді.

- Визнач, у якому рядку записано речення.

A Біля школи учні.

Молоді саджанці.

Біля школи учні посадили саджанці.

A	Б	В
☐	☐	☐

- Визнач тип речення за метою висловлювання.

Книжку читай — розуму набирай.

A розповідне

спонукальне

питальне

A	Б	В
☐	☐	☐

- Визнач, у якому рядку правильно записано речення зі звертанням.

A Заспівала мені мама пісню про весну.

Заспівай мені, мама, пісню про весну.

Заспівай мені, мамо, пісню про весну.

A	Б	В
☐	☐	☐

- Визнач, у якому рядку записано розповідне речення.

A Чом ти, весно, забарилася?

Земля вкрилася духмяними травами.

Весно, укрій землю травами духмяними.

A	Б	В
☐	☐	☐

- Визнач, у якому реченні правильно поставлено розділові знаки.

A Не хилися, явороньку ще ж ти зелененький.

Діти бережіть кожну хвилину!

Ой чого ти, жайворонку, рано з вирію вилітав?

A	Б	В
☐	☐	☐

1.

ЛІХТАРИК

Казка

У старому дрімучому лісі жив маленький жучок-світлячок. Він дуже любив дарувати усім світло — і тому його називали Ліхтариком.

Щовечора Ліхтарик прилітав на галявину, де збиралися птахи та звірі з усього лісу. Там вони ділились новинами. Ліхтарик, влаштувавшись на гіллі розлогого дуба, присвічував їм. Ох, яким сяйливим і ніжним було його зеленаве світло! Всі поважали Ліхтарика і люб'язно дякували. Він почувався щасливим, бо знав, що робить добру справу.

Та з часом лісові мешканці звикли до Ліхтарика й перестали його помічати. А одна ворона навіть зіштовхнула його з гілки: чого, мовляв, тут розсівся?

Гірко стало Ліхтарикові, і він, заплакавши, полетів у хащі.

Тепер вечорами лісову галявину огортала густа темрява.

— А де ж наш Ліхтарик? — схопилися звірі й птахи. І гуртом кинулись шукати його.

А Ліхтарикові уже й не хотілося світити. Та не світити не вмів — тож під опалим листком, де він принишк, було ясно, як у світлиці.

Аж раптом Ліхтарик почув тихий плач. Це маленьке білченя заблукало у темряві. Скоріш гайнув йому назустріч. Освітив стежечку і привів малюка до рідного дупла. Годі й казати, як тішилась біляча сімейка. А на ранок про цю пригоду знав увесь ліс.

— Наш Ліхтарик повернувся! — раділи звірі.

— Повернувся, повернувся! — щебетали пташки.

Втішені його ласкавим світлом, усі вони стали добрішими.

Олексій Покропивний

Ая

Світлиця — головна кімната української оселі, вітальня.

Гайну́ти — швидко побігти, помчати.

?

2. • Про кого розповідається в казці? Як назвали мешканці лісу жучка?
• Чому одного вечора лісову галявину огорнула густа темрява?
• Яка пригода трапилася з Ліхтариком?
• Чого навчає ця казка?

!

?

3. Прочитайте виділену частину казки. Дослідіть, скільки у ній речень. Про що йдеться у першому реченні? У другому? Чи можна сказати, що ці речення пов'язані за змістом? Зробіть висновок.

!

У тексті всі речення пов'язані за змістом. До тексту завжди можна дібрати заголовок.

4. Доведи, що прочитана казка є текстом. Який інший заголовок можна до нього дібрати?

На мою думку, цю казку можна назвати «Жучок-світлячок», адже про нього розповідається у тексті.

А може бути і такий заголовок: «Пригода у лісі». Автор розповідає, що трапилося у лісі одного вечора.

- А як думаєш ти?

5. Ось жук прилетів на віконечко, круглий, червоний, як сонечко. Жучка цього так і назвали, бо з сонцем його порівняли! Він гарний і око милує та радість всім людям дарує, бо вдачу хорошу він має — всю тлю на рослинах з'їдає. То ж користь від цього рослині та радість і усміх людині.

Надія Красоткіна

6. • Про кого розповідається у вірші?
• Чому жучка назвали сонечком?
• Добери до вірша заголовок. За потреби скористайся словами з довідки.

Слова для довідки: Сонечко. Жучок. Жучок-сонечко. Сонячний жучок.

7. Складіть розповідь про жучка-сонечко за змістом вірша.

1. Спиши слова.

сонечко жуток світлячок

- Склади і запиши речення з одним словом (на вибір).

Blank handwriting lines for practicing sentence construction.

- 2.** • Прочитайте подані нижче речення. Спробуйте поміняти їх місцями. Прочитайте спочатку четверте речення, потім — перше, третє, друге. Чи легко зрозуміти зміст запису? Який висновок можна зробити?

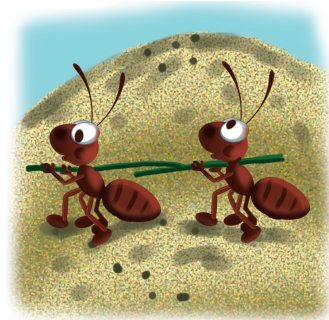
- Доберіть та запишіть до тексту заголовок. Підкресліть слова, які допомогли вам дібрати заголовок.

Blank handwriting lines for writing a title.

Мурашки дуже маленькі, але вони приносять велику користь.

Ці комахи розпушують ґрунт, коли будують свої мурашники. Вони надзвичайно працюваті. Кожна вміло робить свою справу. Мурашки захищають ліси від шкідників.

За ними цікаво спостерігати.

- 3. Випиши із вправи 2 (с. 33) слова, протилежні за значенням.

Blank handwriting lines for exercise 3.

- 4. До поданих слів доберіть та запишіть спільнокореневі. Позначте корінь.

1 група

Будувати —

Blank handwriting lines for exercise 4, group 1.

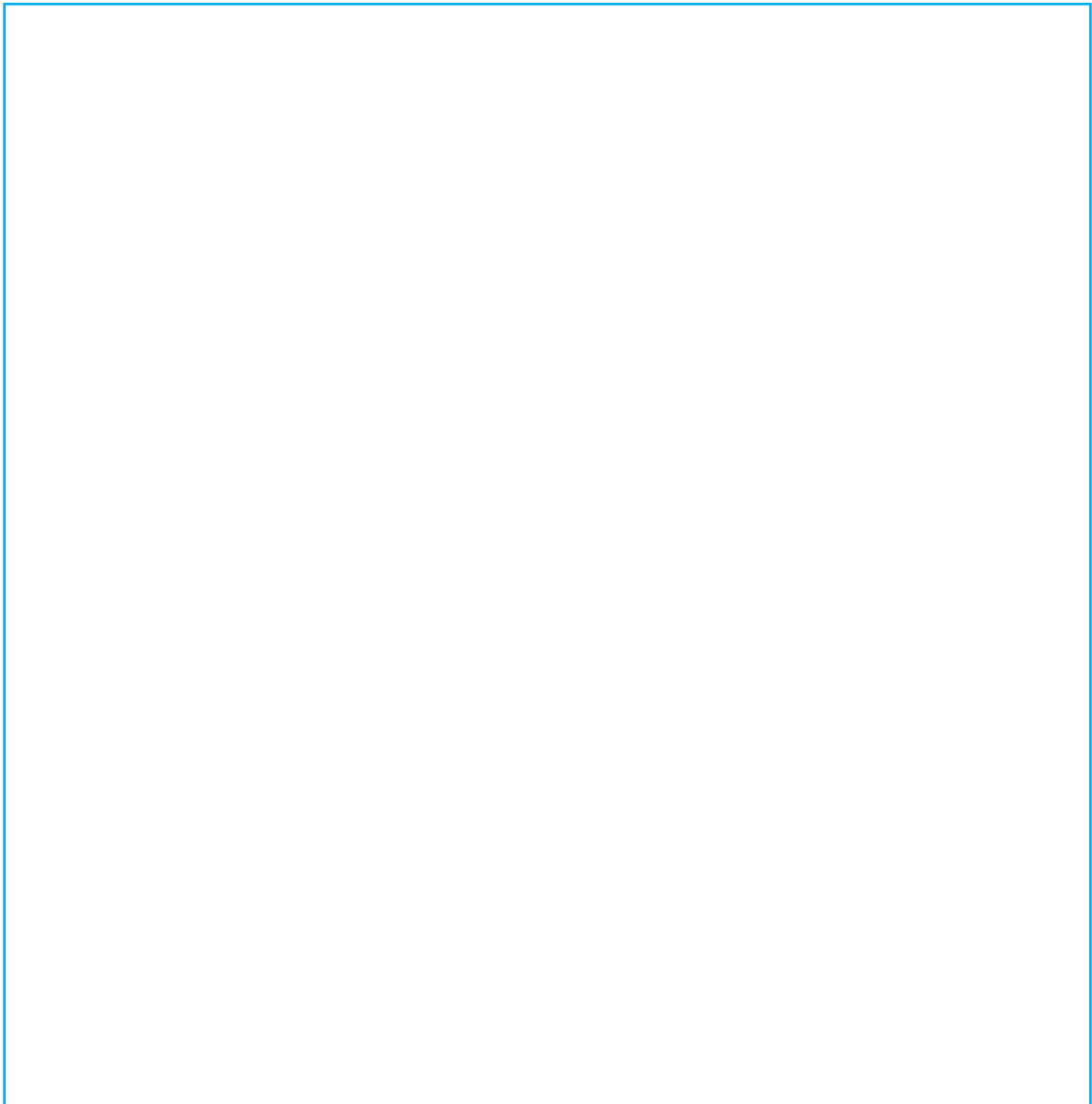
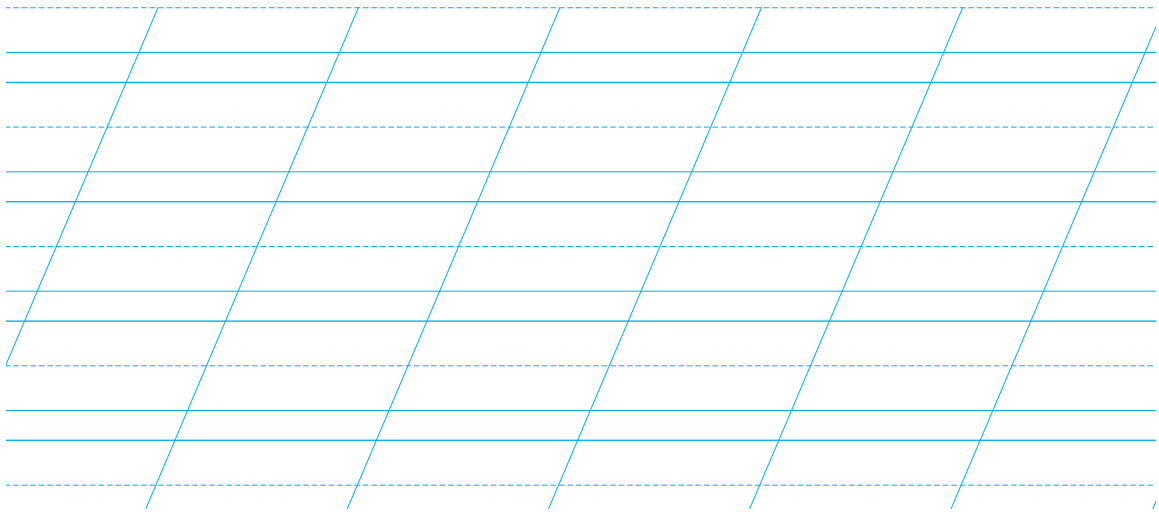
2 група

Працювати —

Blank handwriting lines for exercise 4, group 2.

- 5. Яких комах ти знаєш? Яких бачив/бачила? Опиши їх (або намалюй).

Blank handwriting lines for exercise 5.

1.

НАЙВЕСЕЛІШИЙ МІСЯЦЬ

Найвеселіший місяць — травень. Прислухайтеся до пташиного хору в лісах, парках, садках. На різні голоси славлять весну дрозди, коноплянки, вівчарики, щиглики та інше голосисте царство. А он здалеку озвалася іволга. Десь гучно закувала зозуля.

Та найгучніший голос у соловейка. Серед свіжого листя кущів затаївся цей невтомний співак, і чути його чистий голос далеко-далеко...

Навіть он в озері завзято змагаються в своїх співах жаби. Буйно піднімаються хліба, трави, а над ними, мов чорні стріли, шугають ластівки. Здається, вони ніколи й не відпочивають.

А ось край дороги сховалася в траві кульбабка. Голівка її в біленькій прозорій шапочці. Зірнеш обережно цю шапочку, подмеш на неї — і поніс вітерець малесенькі пухнасті парашутики. А під кожним парашутиком насіннячко висить. Там, де сяде парашутик, — нова кульбабка виросте.

Насувається здалеку темна хмара. Загуркотів перший весняний, травневий грім. Мабуть, дощ буде! Треба кудись ховатись!

Олександр Копиленко

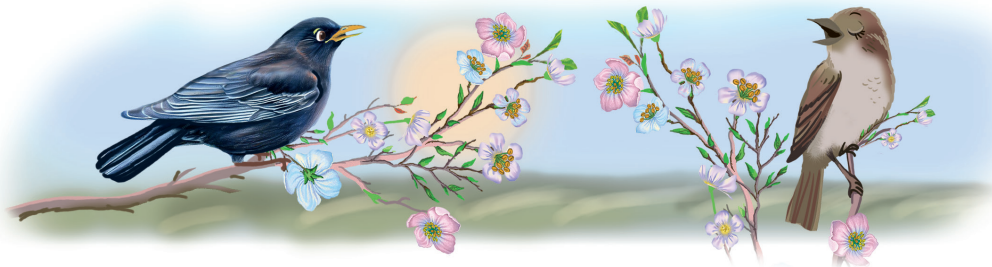
2. • Що, на твою думку, хотів донести до читачів та читачок письменник?
- Поміркуй, чи відповідає заголовок змісту тексту.
 - Поясни, чому автор дав саме такий заголовок.

Заголовок має виражати найголовніше, про що йдеться у тексті. Визначити це допоможуть запитання:
Про що розповідається у творі? Чого навчає твір?

3. • Розгляньте малюнок. Яких пташок зображено? Обговоріть, яка розмова може відбутися між ними.

- Послушайте текст казки Мирослави Чорної.
- Прочитайте варіанти заголовків.

У лісі. Кожному своє. Музика травневої ночі.

- Спробуйте визначити, який із запропонованих заголовків найбільш влучний. Як потрібно добирати заголовок?

4. З'єднай частини прислів'їв. Поясни їх зміст.

У кожного солов'я	•	•	співати.
Не потрібна солов'ю
золота клітка,	•	•	поки дітей нема.
Соловей співа,	•	•	пісня своя.
Не вчи солов'я	•	•	краще за все йому
зелена вітка.

1. Прочитай і спиши народну прикмету. Як ти розумієш її зміст?
Соловей співає до Петра і Павла.

Blank handwriting practice lines for copying the text.

2. Спиши буквосполучення та слова.

nt птахи пташиний

3. • Перечитай ще раз текст Олександра Копиленка «Найвеселіший місяць» (с. 36).
• Про яких пташок розповідає автор? Про які квіточки згадується в тексті?
• Знайди у тексті відповідні речення. Запиши їх.

1. На різні голоси славлять весну дрозди, _____

2. Та найгучніший голос _____

3.

4.

5.

4. Допоможіть Тарасику та Олі розпізнати на малюнку птахів і весняні квіти. Запишіть їхні назви.

Blank handwriting practice lines for identifying the birds and flowers.

- 5. Уяви, що птахи розмовляють. Склади і запиши два-три речення про пернатих друзів.

- 6. Постався уважно за пташками у природі. Намалюй найцікавіше, що тобі вдалося помітити. Добери заголовок до свого малюнка.

1. Прочитайте виразно слова. Поясніть їх. За потреби скористайтесь словником.

перепел
крильцє
чепурїн

загоїлось
пóрпатися
чепурітись

підпадьóмкає
надзвичáйний
почастувáти

2. Прочитай уважно коротеньку оповідку із життя письменника.

КРИКУН

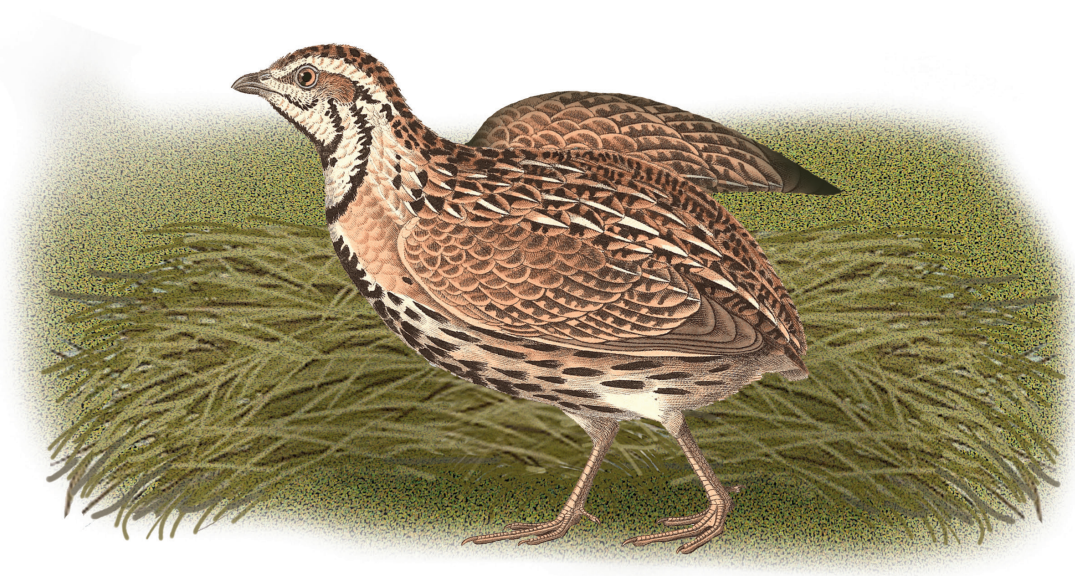
Приніс мені один мій знайомий перепела з перебитим крилом, яке загоїлось, але літати перепел не міг.

Влаштував я його у великій клітці і поставив на своєму балконі.

Через деякий час перепел заспівав. Та так голосно, що за квартал чути той спів. Особливо вранці, коли ще не дуже шумно на вулиці.

Проходять люди повз наш будинок і все шукають очима, де це перепел співає...

За такий гучний голос і назвали ми його Крикуном.

Цікаво спостерігати, як він співає. Витягне вгору шию, зажере голову, мов півень, і підпадьомкає...

Вдень він порпався в піску точнісінько, мов курка.

Прокидався Крикун дуже рано. В першу чергу він робив вранішню зарядку. Витягне одне крильце і лапку, тоді друге, далі помагає крилами, потім кілька разів пробіжить по клітці.

Після цього починає чепуритись. А чепурун він був надзвичайний.

Перебере дзьобом пір'я на крилах, на животі, щоб воно добре лежало. Лапками прочистить собі очі — швидко-швидко махає лапкою і прочищає. Тільки після цього поснідає і заспіває.

Звичайно, розбудить мене.

Ніхто не вірив, що Крикун до мене так звик, що я міг умовити його заспівати.

А я робив це...

Одного разу прийшов до мене поет Богдан Чалий. А він теж любить птахів, тварин... Сидимо ми з ним на дивані, а саме проти дивана відчинений балкон, і там клітка з Крикуном. Я кажу жартома:

— Зараз я вам фокус покажу, — і звертаюсь до перепела: — Слухай, Крикуне, ти ж вихований птах і дуже гостинний. Ось до нас гість прийшов, ти б заспівав для нього. Почастуй його піснею своєю, а то він думає, що ти німий...

Отак я порозмовляв з Крикуном з хвилину. І ось він витягує вгору шию, задирає голову і гучно співає. Часто потім я умовляв Крикуна співати, на здивування всіх... Коли б свідків не було, ніхто б цьому не повірив...

Олександр Копиленко

3. • Про що йдеться в оповіданні?

• Як назвав автор перепела? Чому?

4. Поміркуйте, на скільки частин можна поділити текст. Доберіть і запишіть до кожної частини заголовки.

- Про що розповідається на початку?
- Як розвиваються події далі?
- Чим закінчується текст?

1. _____

2. _____

3. _____

У тексті завжди є **зачин** (початок), **основна частина** і **кінцівка**. Кожна частина починається з нового рядка — абзацу.

5. Виконай завдання на вибір.

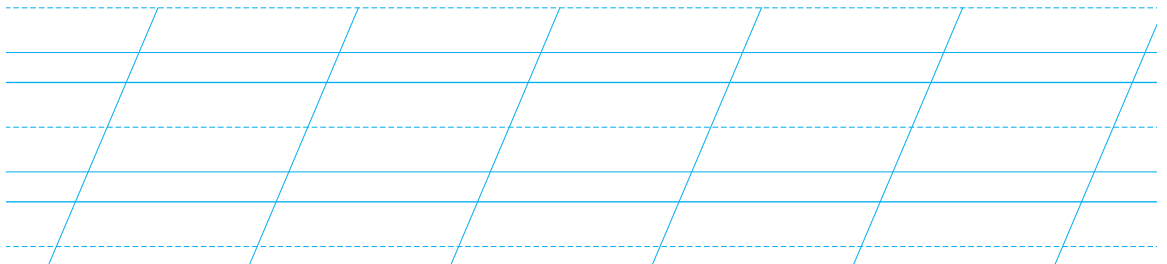
- Перекажи основну частину оповідання.
- Пофантазуй, про що міг розмовляти письменник із перепелом.
- Чому письменник вважав Крикуна чепуруном? Напиши.

1. • Із поданих складів утвори і запиши слова.

- Склади і запиши речення з цими словами.

2. • Розгляньте таблицю.

БУДОВА ТЕКСТУ

На узліссі ріс самотній дуб. Міцний, кременний.	Зачин
Та ось налетіла гроза. Вдарила вогняна стріла у стовбур дуба. Затремтіли гілки. Загорілося верховіття. Дощ лив, а дуб горів... Обгоріла його верхівка.	Основна частина
Але дуб не загинув. Через рік зазеленіли молоді пагони... <i>За Василем Сухомлинським</i>	Кінцівка

- Про що говориться в першому та другому реченнях? Про що розповідається у двох останніх реченнях? Чи можна зрозуміти зміст тексту, прочитавши лише ці чотири речення? Чому?

- Спишіть зачин тексту. Доберіть та запишіть до тексту заголовок.

Blank handwriting practice lines consisting of five sets of horizontal lines with a dashed midline and a solid top line, all contained within a grid of slanted vertical lines.

- 3.** • Прочитай текст. Знайди у ньому зачин, основну частину та кінцівку.

ДВІ БІЛКИ І ЛИСИЦЯ

Дві білки знайшли горіх і засперечалися між собою. «Він мій, — казала перша білка, — бо я його перша побачила». «Ні, він мій! — кричала друга. — Я його підняла».

Почула цю суперечку лисиця й мовила: «Не сваріться, я помирю вас!» Стала між білками, розкусила горіх і сказала: «Ця половина належить тому, хто знайшов горіх, ця — тому, хто його підняв, а зерно — мені: за те, що я вас помирила».

З цими словами лисиця передала білкам порожні шкаралупи, зерно поклала собі в рот і втекла.

За Олександром Зимою

- Прочитай текст спочатку без зачину, а потім — без основної частини. Чи зрозумілий тобі його зміст? Чому?

- Пригадай і запиши кінцівку тексту своїми словами.

Handwriting practice grid with four columns and five rows of dashed lines.

4. Прочитай виразно вірш. Підкресли слова, які треба виділити ГОЛОСОМ.

МИ В ЦЬОМУ СВІТІ НЕ САМІ

Ми з вами в цьому світі не самі —
живуть тут звірі, птахи і комахи.
Одним повітрям дихаємо ми
і разом ходим під небесним дахом.
Хтось ходить по землі, літає хтось,
та в кожного своя чудова мова.
Коли у дружбі жити навчимося,
то буде в світі дивно і казково.

Надія Кир'ян

5. Складіть розповідь на основі змісту вірша. Запишіть кінцівку складеного вами тексту.

Handwriting practice grid with four columns and five rows of dashed lines.

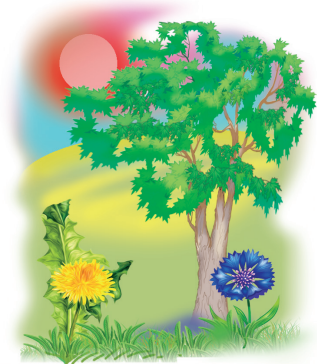

1.

КОЛЬОРОВИЙ ВІРШИК

Кульбабка тиха при стежині
 жовтіється сама собі.
 А у волошки очі сині,
 а в неба очі голубі.
 Зелені клени стали колом
 побіля нашого двора.
 А ген за тихим жовтим полем
 червоне сонце догора.

Євгенія Горева

2. • Яких кольорів найбільше у природі навесні? Влітку? Восени? Взимку?
- Якою буває вода у річці: вранці, вдень, вночі?
 - Які кольори тобі подобаються найбільше? Запиши. Які не подобаються? Які кольори є веселими, а які сумними?

Handwriting practice lines consisting of four sets of horizontal lines (top, middle dashed, bottom) and vertical lines forming columns.

3. • Прочитайте текст. Виділені слова і речення вимовляйте з більшою силою голосу.

Рибалка **повільно плив** човном поміж кущів, затоплених повінню. Під кущем ліщини він **побачив рудий гриб**.

Раптом **гриб стрибнув** просто **в човен**. **Це була мокра білка**.

Рибалка **довіз її до берега**. **Білка** одразу ж **вистрибнула** з човна і **подалася до лісу**.

- Прочитайте тільки виділені слова та речення. Чи вдалося вам зрозуміти зміст тексту? Чи можна назвати ці слова найважливішими в тексті?

Найважливіші в тексті слова виділяють голосом. Вони допомагають легко відтворити зміст тексту та сформулювати заголовок.

- Прочитайте запропоновані варіанти заголовків до тексту. Виберіть і запишіть найбільш влучний заголовок. Обґрунтуйте свою думку.

Весняна повінь. Рудий гриб. Рибалка і білка. Порятунк лісового звірятка. Незвичайна пригода.

Blank handwriting lines for writing a title.

4. Доведи, що розповідь про рибалку із попередньої вправи є текстом.

Тарасику, які слова використовують для зв'язку слів у реченні, щоб уникнути повторів?

Для зв'язку речень у тексті використовують слова *він, вона, воно, вони* та слова, близькі за значенням. Наприклад: *діти — вони, учні, школярі, дівчатка й хлопчики.*

Уникай повторень того самого слова — це збіднює мовлення.

5. • Випиши із тексту на с. 47 слова, які використали для зв'язку речень.

Blank handwriting lines for writing words.

1. • Прочитайте текст.

До хлопчиків прибуло кошеня. Воно було маленьке, пухнасте, біло-руде. Діти взялися його вчити. Ніхто не знав, як треба муштрувати котів, то й почали хлоп'ята вчити кошеня по-собачому.

Назвали котика Чудилом. Зробили йому нашийничок зі старого ремінця. Так і бігав за друзями кіт Чудило.

За Майком Йогансеном

• Доберіть та запишіть до тексту заголовок.

Blank handwriting lines for writing a title.

• Які слова використовує автор, щоб уникнути повторень слова *кошеня*? Запишіть їх.

Кошеня —

Blank handwriting lines for writing alternative words.

2. Із поданих складів утвори і запиши слова.

ко ді зі тик дру ти

Blank handwriting lines for writing words from the syllables.

3. • Прочитай вірш і уяви собі картинку, описану поетом.

ВІЄ ВІТЕР З-ПІД ВОРІТ...

Віє вітер з-під воріт,
у воротях — сірий кіт.
Вітер сірому котові
чеше вусики шовкові.
Ясне сонце випливає,
коту спинку пригріває.
Кіт воркоче, кіт муркоче,
ніби щось сказати хоче.

Максим Рильський

4. Виконай завдання на вибір.

- Напиши коротеньку розповідь за цим віршем.
- Пофантазуй. Що хоче сказати кіт?
- опиши котика, який тобі дуже подобається. Як його звати? Яка в нього шерсть? Який хвостик? Які вуса, очі, лапки?

Handwriting practice lines consisting of a grid of horizontal and diagonal lines.

1.

ГАЛЯВИНА САМОЦВІТІВ

Ранок дихав свіжістю пробудженого лісу. Наповнювалися соком бруньки, дзюркотіла вода, парувала нагріта сонцем вогка земля, шаленіли дрозди.

Я вийшов на простору галявину, залиту вранішнім рожевим світлом. Її перетинав струмок, і вся вона аж переливалася яскравими соковитими барвами. Наче хтось розсипав самоцвіти — сині, фіолетові, білі, жовті...

Самоцвіти — це пелюстки перших весняних квітів.

Поблизу струмка горять ліхтарики мати-й-мачухи світять у темний вологий рівчак. Поспішає рослинка. Ще й листя на ній немає, а на покритих лусочками опушених паростках вже горять жовті суцвіття. Вони пробудилися ще під снігом, який узимку прикривав мати-й-мачуху від морозів. Дихання рослинки підігрівало сніг, утворився льодяний купол — справжній тобі парничок. В ньому й підростали квіти. А як тільки на весняному сонці розтала крижана хата, мати-й-мачуха засвітила свої ліхтарики...

А скільки зваби в маленькій проліски! Поміж двох довгастих листочків піднімається голуба китичка. Таке враження, що у весняній діброві поміж крислатих дубів розсипані скалочки неба.

Скромно виблискують квіти гусячої цибульки. Вони схожі на проліски, та, мабуть, їм не вистачило блакитного шовку на пелюстки, і з ними по-дружньому поділилася золотими прикрасами анемона жовтцева.

Ліловими озерцями розливається ряст. Медом, пізніми яблуками пахнуть важкі грона. Ці квіти ще називають кукурічками: вони нагадують голову півня із пишним гребенем.

З повагою дивиться на своїх сусідів медунка. На одному стеблі у неї і рожеві, і сині, і фіолетові квіти. Справжній букет! Якщо весні знадобилася б брошка до зеленої сукні, вона без вагання вибрала б барвисту медунку.

Степан Мацюцький

- 2. • Прочитай опис галявини. Які квіти цвіли на ній? Які з них тобі найбільше сподобались?
- Як описано кожну квітку?
 - Про що цікаве для себе ти дізнався/дізналася з прочитаного?

- 3. Розгляньте таблицю і зробіть висновок, які бувають тексти.

ВИДИ ТЕКСТІВ

екст ,розповідь	екст ,опис	екст ,міркування
Розповідаємо про події:	Описуємо предмет або особу:	Доводимо або заперечуємо думку:
Що сталося? Що відбувається?	Який? Яка? Яке? Які?	Чому?
Одного сонячного ранку відчув клен дивні зміни. До нього доторкнулося щось тепле і лагідне. На його гілку сіла пташка. Розповіла про пробудження природи. Клен прокинувся в очікуванні весни.	Клен — це струнке високе дерево. Рано навесні в нього розпускаються бруньки. Першими з'являються квіти, а потім листочки. Вони наче вирізьблені майстром. Подивіться, яка гарна гілочка клена!	Осінній клен вважають найгарнішим деревом. Адже жодна рослина не хизується таким дивовижним різнобарв'ям. Його листя набуває золотого, жовтогарячого, червоного, багряного кольору. Споглядання краси цього дерева створює чудовий настрій!

- За якими ознаками розрізняють текст-розповідь, текст-опис, текст-міркування?

1.

ЯКЕ ЩАСТЯ?

Мама запитала мене:

— Яке щастя?

Я сказала:

— Щастя — це коли ніхто з дітей не плаче.

І ще тоді щастя, коли маленьких співочих пташок ніхто в клітку не саджає. Бо в клітці не може бути щастя.

І щоб мама ніколи не плакала й не журилася, — то щастя.

Бо коли мама журиться, то й у мене сльози тоді на очах.

Василь Сухомлинський

2.

- Чи погоджуєшся ти з дівчинкою?
- Коли ти буваєш щасливою/щасливим?
- Як ти вважаєш: що необхідно зробити для того, аби у світі настав мир і люди зажили щасливо?

3.

Виконай завдання на вибір.

- Прочитай речення. Обери ті, які найбільш близькі тобі і найповніше змальовують образ твого щастя. Доповни їх своїми думками.

Щастя для мене:

коли всі мої рідні живі і перебувають поруч зі мною;

коли мама щаслива і посміхається;

коли тато повернувся живим додому із війни;

коли у мене є свій дім;

коли всі мої друзі повертаються додому з чужих країв;

коли більше не треба ховатись від сигналу повітряної тривоги;

коли у всьому світі люди живуть у мирі.

- Продовж думку.

Щастя для мене — це

Handwriting practice lines for the continuation of the sentence. The page contains several sets of blue horizontal lines with a dashed midline and a slanted vertical line on the right side of each set.

4. • Із поданих складів утвори і запиши слова.

по ник до розж

Handwriting practice lines for the word formation task. The page contains several sets of blue horizontal lines with a dashed midline and a slanted vertical line on the right side of each set.

- Склади і запиши речення з цими словами.

Handwriting practice lines for the sentence construction task. The page contains several sets of blue horizontal lines with a dashed midline and a slanted vertical line on the right side of each set.

5. Прочитайте і порівняйте подані тексти. Визначте тип кожного з них. Установіть відповідність за допомогою стрілки.

Текст-розповідь

В'ється стежка через поле. Йдеш по ній і бачиш обабіч подорожник. Росте він на узбіччях, біля доріг, де ходять люди.

Текст-опис

Подорожник — це рослина, яку завжди можна знайти на узбіччях дороги. Мабуть, тому ми і не звертаємо на нього уваги. І навіть не задумуємося, чому у цієї рослини така назва: по-до-рож-ник.

Текст-міркування

Подорожник — трав'яниста рослина. Його листочки міцні, круглі. Над темно-зеленим листям піднімаються стрілки — стебла. Дрібненькі квіточки зібрані у вузький колосок.

6. Перечитайте текст на с. 53 і спробуйте визначити його тип. Обґрунтуйте вашу думку.

Blank writing lines for student response, consisting of five sets of horizontal lines with a dashed midline and a solid top and bottom line, connected by vertical lines.

Слово, що народжує життя

Типи текстів

139

Мамине свято

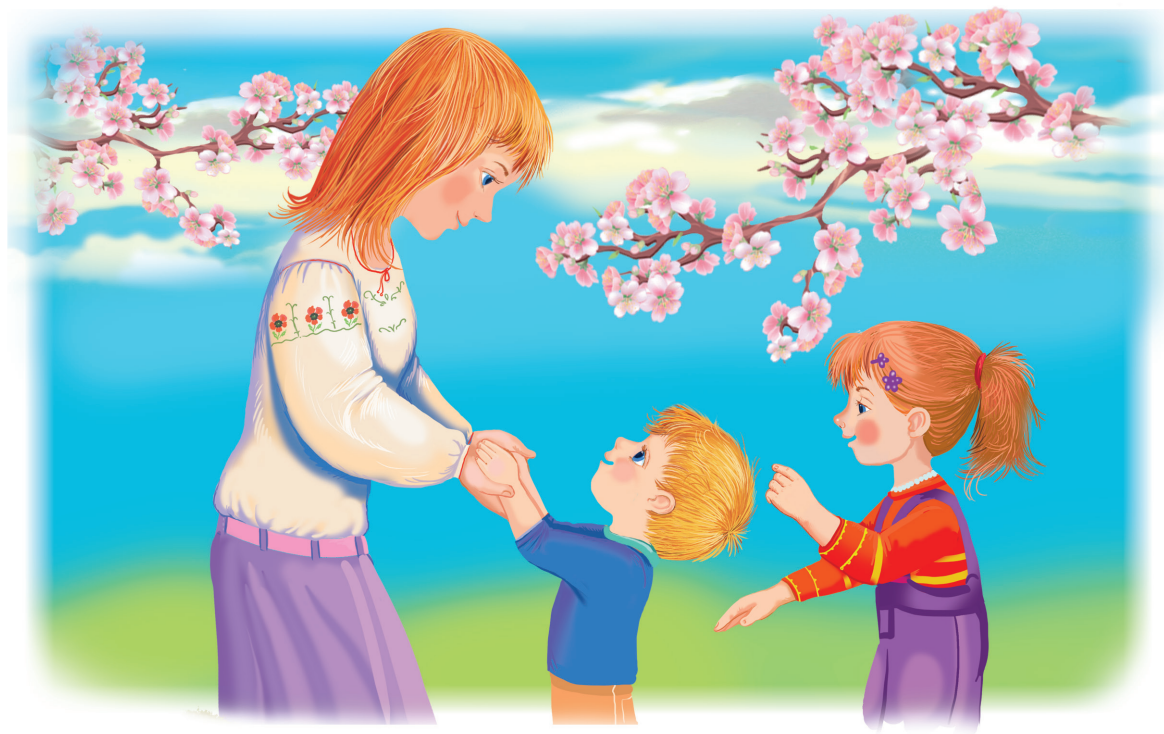
Текст-розповідь

1. У травні, коли зацвітають дерева, і вся земля вкривається цвітом, готуючись народжувати різні плоди, — зернятка, овочі, фрукти, — в Україні віддавна відзначали Свято матері. Просто по-різному його називали. Адже матір'ю-годувальницею наші предки вважали матір-землю.

Тепер ми знову відзначаємо День матері: і Божої Матері, і Матері-України, і, звичайно, тієї матінки, яка нас народила.

Матінкою народу, його душею ми називаємо рідну мову. Бо без мови наш народ — як соловейко без пісні.

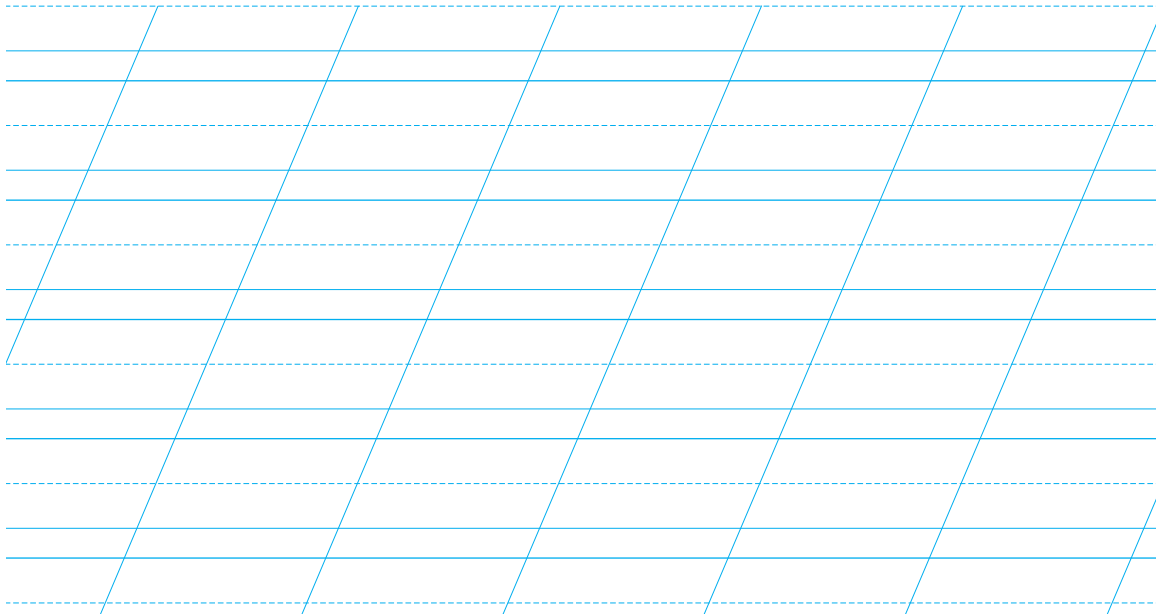

2. Обговоріть, коли святкують День матері та як відзначають це свято в Україні.

 3. Виконай завдання на вибір.

- Поміркуй і запиши, що спільного у всіх матерів: Матері Божої, Матері-землі, Матері-України, твоєї матінки.
- Запиши, що для тебе Україна-мати.

A set of handwriting practice lines consisting of five columns. Each column has a solid top line, a dashed middle line, and a solid bottom line, with vertical lines separating the columns.

 4. Доповни вірш про маму, скориставшись словами для довідки.

— Вийди, сонечко, з, , —

просить дівчинка .

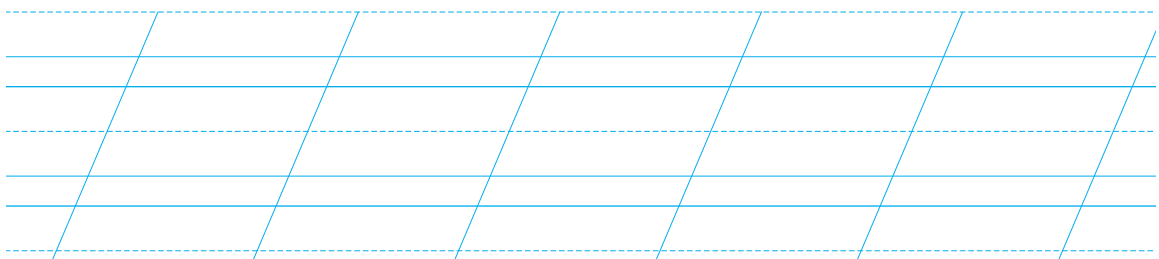
— Усміхайся радо з ,

бо сьогодні Свято .

Слова для довідки: Маринка, хатинки, мами, нами.

5. Доведіть, що текст на с. 56 — це текст-розповідь. Міркування запишіть.

A set of handwriting practice lines consisting of five columns. Each column has a solid top line, a dashed middle line, and a solid bottom line, with vertical lines separating the columns.

1. Із поданих складів утвори і запиши слова.

2. Прочитай вірш. Що сниться дитині?

ПРОБУДЖЕННЯ

Снилось мені ясне сонце,
що в хаті світило, —
а то лиш так моя мама
дивилася мило.
Приснивсь мені легкий вітрик,
що пестив колосся, —
а то мені моя мама
гладила волосся.
Снилась мені ягідочка,
як мед солоденька, —
а то мене цілувала
мама дорогенька.
Снилось мені, що на крилах
я вгору несуся, —
а то мене із постелі
піднесла матуся.

Марійка Підгірянки

3. • Вибери і познач (✓) правильне твердження. Обґрунтуй свій вибір.

Вірш Марійки Підгірянки «Пробудження» — це ...

- текст-розповідь
- текст-опис
- текст-міркування

- До поданих слів добери та запиши слова, протилежні за значенням.

ясне — _____

легкий — _____

солодкий — _____

просинатися — _____

- Як зміниться настрій вірша, якщо в ньому замінити ці слова на протилежні за значенням? Яку силу має щире лагідне слово?

4. Визначте тип поданого тексту.

На дереві зручно прилаштувався дятел. Який він ошатний! Голівка і спинка чорні. На потилиці яскрава червона пляма. На чорних крилах — білі плямочки і смужечки.

Це текст — _____.

5. Прочитай текст. Добери і запиши заголовок. Придумай і допиши кінцівку.

Калина — це невисокий кущ. Вона росте на вологих місцях у лісі, лузі. Садять калину і біля хати.

Навесні вона зацвітає запашним білим цвітом. Восени важкі грона калини червоніють. Ягоди наливаються цілющим соком. Узимку кущ калини особливо гарний.

1. Прочитай вірш, вставляючи пропущені у ньому слова-рими.

МАМИНА РУКА

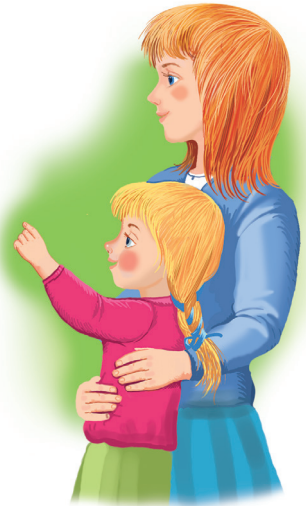
До мого вікна
підійшла весна,
розтопилася на шибці
квітка льодяна.

Крізь прозоре скло
сонечко зайшло
і поклало теплу руку
на мое _____.

Видалось мені,
що лежу я в сні,
що співає мені _____
золоті пісні.

Що мене торка
ніжна і легка,
наче те весняне сонце,
мамина _____.

Дмитро Павличко

2. • Про що йдеться у вірші?
• Із чим порівнює автор мамину руку? Чому?

3. Вибери і познач (✓) правильне твердження. Обґрунтуй свій вибір.

Вірш Дмитра Павличка «Мамина рука» — це ...

- текст-розповідь
 текст-опис
 текст-міркування

КРИЛА

Блискавиці освітлювали дорогу громам, щоб ті бачили, в яке дерево цілитися. На високій сосні сидів Вітер. Грім ударив в сосну, розколов її, поранив Вітра. Як почав поранений Вітер завивати з болю, то Дмитрик не витримав. Вистрибнув босоніж на ґанок, з ґанку — на подвір'я і привів пораненого Вітра до хати.

— Дякую тобі, хлопчику, — ледве шелестів Вітер, — перев'яжи мені рану.

Дмитрик одшмагав білий рукав своєї сорочки, одну рану Вітрові перев'язав. Відірвав другий — і другу рану перев'язав.

— Уже легше мені, — мовив Вітер, піднявся з лави й зник за дверима.

А на другий день у Дмитрика вирости крила. Ніхто їх не бачив. Сам Дмитрик теж не знав, що в нього є крила, бо навіть коли лягав спати, вони йому зовсім не заважали.

...Одного разу захворіла мати. Дмитрик побіг до лікаря, потім — в аптеку, відтак наносив дров до хати, води — і все це робив так швидко, що мама сказала:

— Ти, Дмитрику, як на крилах літаєш. Перепочинь трохи, бо з ніг упадеш.

Та Дмитрик зовсім не втомився. Він міг зробити ще тисячу робіт, щоб тільки видужала мама. Адже хвороба її не кидала.

Подвір'ям крутився березень. То підморгне сонцеві, то знову нахмуриться.

— Синку, — шепотіла мама, — а весна цього року забарилась. Як прийде вона, принесеш мені пролісків.

Дмитрик не міг дочекатися весни. І раптом пригадав, що за Кам'яною горою на Збочі вже мусять бути проліски, бо весна приходить туди найшвидше. І побіг по найперші квіти. Не побіг — полетів.

У хаті в маминих руках проліски заспівали тоненькими голосочками. І мама засміялася. Хвороба мусила покинути хату, бо хвороби радісних людей не тримаються. Весна під вікнами теж замугикала пісеньку. Земля її підхопила й собі:

— А вже весна, а вже красна!

... Дмитрикові крила голубіють, тому їх ніхто не бачить.

Але якщо чиясь мати, коли пратиме білизну, побачить у сина сорочку з відірваними рукавами, то це не завжди означає, що в її дитини вже вирости крила.

Крила ростуть не просто. Не раз треба й останню сорочку віддати, щоб крилатим стати, таким, як Дмитрик.

Оксана Сенатович

Одшмагав — (тут) відірвав.

Забарітись — запізнитись.

5. • Про кого розповідається в тексті?

• Яким був Дмитрик? Як він ставився до своєї мами?

6. • Перекажіть основну частину тексту.

• Доберіть до змісту тексту декілька запитань.

1. Добери і запиши слова, які характеризують вдачу Дмитрика із оповідання О. Сенатович «Крила».

Дмитрик —

2. Спиши подані слова. Усно склади речення з цими словами.

добродота співчуття

Ая

співчуття

3. Розпізнай за описом. Хто це? Що це? Запиши.

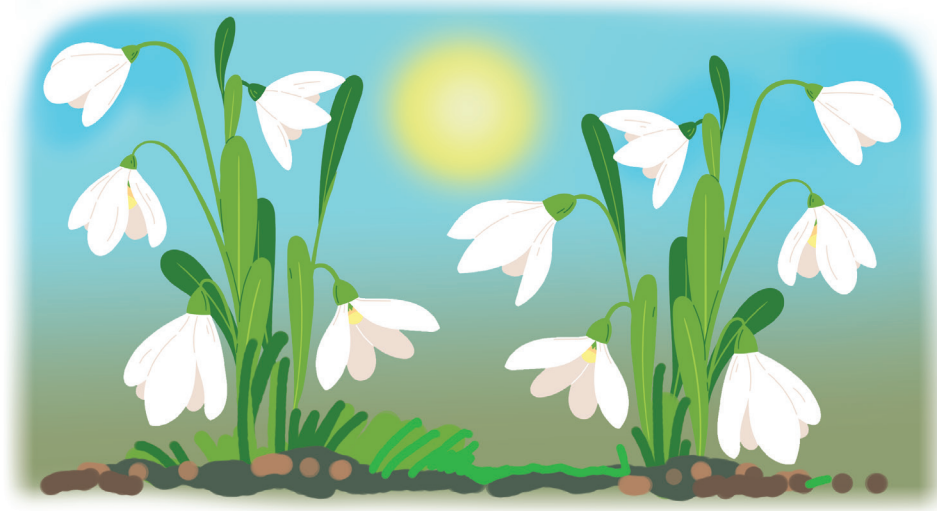
- Великий птах з білим оперенням. Кінчики крил чорні. Довгий дзьоб і довгі ноги.

- Трав'яниста рослина. Цвіте білими квіточками і дає їстівні ягоди червоного кольору.

4. За малюнком та поданими словами складіть і запишіть текст-опис підсніжника.

Слова: лісова квітка, ранньої весни, зелені листочки, біленькі квіточки, улюблена рослина.

Blank writing area with a grid of blue lines for text entry.

1.

УРОК ДОБРОТИ

Молода гуска Гафійка була ображена. На всенький світ. Мама-гуска Мокрина відмовилась купити їй капелюшка, якого доня уподобала в лісовій крамниці. Він і справді був милим і ошатним, проте мама сказала:

— Не по кишені він, доню, нині нам. Не маємо грошей. Купили все тобі до школи, потратили на лікування тата, словом — потерпи!

— Капелюшка хочу! — репетувала на всю крамницю Гафійка. Так голосно, що господар крамниці їжак Голочка підстрибнув на місці, мов колючий м'яч.

— Спокійніше, Гафійко, — похитав головою осудливо. — Ти мені всіх покупців порозганяєш!

— І нехай! — з очей молодої гуски градом покотилися сльози. — Хочу капелюшка — і край! — далі продовжувала вимагати Гафійка.

Видно, що терпіння у господаря крамниці пропадало на очах.

— Отямся! Ти — не одна! Ну й норавлива у тебе доня, — звернувся до гуски. — І невихована вкрай!

Гуска зітхнула:

— Плач, плач, доню, ще солону річку тут наплачеш, — мовила Мокрина.

— Як це? — на мить перестала лити сльози Гафійка.

— А так. У річці просто не стане води, як ти плакати перестанеш. І не соромно тобі через якогось капелюшка таку веремію здійснити?

— Але ж я хочу його мати!

— Я теж багато чого хочу, — сказала Мокрина. — Дуже хочу плахту, розшиту заполоччю, а чи нові червоні черевички. Проте купити їх не можу...

Всю дорогу Гафійка чалапала позаду мами з надутими щоками. Не могла забути свою образу, навпаки. **На серце ніби хтось камінчика поклав, і хотілося втекти світ за очі.** Проте, куди? Навіть хотіла звернути з дороги і попрямувати до ставка. Проте туди далекувато, та й купатися не хотілось. А коли гусці вже й купатися не хочеться, то це серйозно.

Вдома Гафійка зачинилася у своїй кімнаті, навіть не пообідавши. Прилягла у ліжку і задрімала. Прокинулась від того, що в кімнаті хтось розмовляв. Прислухалась. Так і є. Прийшла найкраща подруга мами — гуска Меланка.

— Про що це розмовляють? — прислухалась Гафійка.

— Що вирішила? Підеш на бал?

— Не з моїм щастям, — сумно мовила Мокрина. — Нічого одягнути. Всі гроші пішли на ліки чоловіку. Ти ж знаєш: поламав лапу.

— Та знаю, знаю. Але ж ти маєш заспівати свою улюблену пісню. Всі так чекають.

— Іншим разом, — зітхнула Мокрина. — Он Гафійка капелюшка просить. Уперлась, хоч ївалт кричи...

— Та зачекає з тим капелюшком, — заперечила Меланка. Хай голову не морочить. Мала ще...

— Мала то мала, — заперечила Мокрина. — Але ж ходить, як у воду опущена...

— От і добре! — розсміялася Меланка. — Ми ж гуси, мов риба у воді... Втихомириться твоя доня. А ти замість капелюшка сукню купи. Та на бал піди... Я тобі ось грошенят підкину, віддаси, коли зможеш...

Гафійці стало млосно від цієї розмови. Яка ж вона безсоромна... Хіба ж можна думати тільки про себе?! Увечері вона з задоволенням з'їла торта з чаєм, так що в Мокрини відлягло від серця. А згодом сказала:

— Знаєш, мамо, я вже передумала. Не такий він і гарний отой капелюшок, щоб за ним побиватись. Як ти гадаєш?

Мокрина схлипнула і погладила доню по голівці.

— Справді, Гафійко, в тебе ще буде капелюшок, найкращий у світі.

А за вікном вже володарював синій вечір і Гафійка думала про те, що завтра обов'язково піде на озеро... Так захотілося до води...

Марія Пономаренко

Ая

Ошáтний — гарний, святковий.

Репетувáти — сильно кричати, здіймати галас.

Норовліва — примхлива, капризна, уперта.

Веремія — сильний крик, галас.

Плáхта — жіночий одяг типу спідниці, зроблений із двох зшитих до половини полотнищ тканини.

Зáполоч — кольорові бавовняні нитки для вишивання.

?

2. Назви дійових осіб казки «Урок доброти».
- Чому молода гуска Гафійка вередувала в магазині?
- Чому вона передумала купляти капелюшок?
- Хто провів їй урок доброти?

- 3. • Прочитайте виділене у тексті (с. 66) речення. Поясніть, як ви його розумієте.
- Як по-іншому можна передати зміст цього речення?

- 4. Вибери і познач (✓) правильне твердження. Поясни свій вибір. Казка Марії Пономаренко «Урок доброти» — це ...
- текст-розповідь
 - текст-опис
 - текст-міркування

- 5. Продовжте міркування.

Не можна думати тільки про себе, тому що

- 6. З'єднай частини правильних тверджень.

Голову морочити — ●	● бути похмурим, сумним, пригніченим.
Ходити, як у воду опущений — ●	● завдавати комусь клопоту, турбот.

- 7. Підготуйтеся до переказу.

- 1 група — зачину казки;
- 2 група — основної частини казки;
- 3 група — кінцівки казки.

- 1. • Із поданих складів утвори та запиши слова.

но ти ва жа га

- З одним словом (на вибір) склади і запиши речення.

- 2. До поданого слова доберіть та запишіть слова, близькі за значенням.

Чалапати —

- 3. Прочитайте зачин тексту та продовжте його, орієнтуючись на запитання.

Кожної весни повертаються із вирію лелеки. Летять вони, долаючи сотні кілометрів, (чому?)

Handwriting practice lines consisting of five columns of four rows each. Each row is defined by a solid top line, a dashed middle line, and a solid bottom line. Vertical lines separate the columns.

4. Продовж текст-міркування. Добери та запиши до нього заголовок.

Handwriting practice lines for the title, consisting of three columns of one row each. Each row is defined by a solid top line, a dashed middle line, and a solid bottom line. Vertical lines separate the columns.

Птахи відіграють важливу роль в природі та приносять нам користь.

Handwriting practice lines for the text, starting with the word "Вони" on the first line. The rest of the page is filled with the same grid of lines for writing.

1.

ДЕ НАЙКРАЩЕ МІСЦЕ НА ЗЕМЛІ

Де зелені хмари яворів
заступили неба синій став,
на стежині сонце я зустрів,
привітав його і запитав:
— Всі народи бачиш ти з висот,
всі долини і гірські шпилі.
Де ж найбільший на землі народ?
Де ж найкраще місце на землі?
Сонце усміхнулося здаля:
— Правда, все я бачу з висоти.
Всі народи рівні. А земля
там найкраща, де вродився ти!

Дмитро Павличко

2. • Прочитай виразно вірш. Чи погоджуєшся ти з автором?

- Про що запитав автор у сонця?
- Що відповіло сонечко?

3. Випиши з вірша рядки, які виражають його головну думку.

Handwriting practice lines consisting of five sets of horizontal lines with a dashed midline and a slanted vertical line on the left side.

4.

МАЛЕНЬКА І ВЕЛИКА

Моя маленька Україна —
це дорога моя родина:
мій тато, мама, брат рідненький,
дідусь, бабуся, дім ясненький,
в котрому я живу щасливо,
де рідна мова говірлива
усіх еднає нас в любові:
родина родиться у слові.
У першім слові мами й тата
життя народжується свято.
**А з багатьох малих родин
зростає наш народ єдиний.**

Марія Іваненко

5. • А чим для тебе є Україна?
• Поясни виділене у вірші речення.

6. Запиши відповідь на запитання.

Яка Україна більша — та, що живе у твоєму серці, чи та, яку ти бачиш довкола себе?

Handwriting practice lines consisting of four columns of dashed lines on a solid blue background.

7. Послухай українську народну пісню «Роде наш красний». Чи доводилося тобі чути цю пісню? Придумай продовження пісні. Хто є третьою квіточкою твого роду? Четвертою? П'ятою? Чи великий у тебе рід?

- 1.** Спиши подані слова.

Вітчизна родина мир

- Яким словом можна замінити слово *Вітчизна*?

- 2.** **НАЙБІЛЬШЕ Я ХОЧУ.**

Найбільше я хочу,
щоб мир був на світі,
як небо — у зорях,
а сад наш — у цвіті.
Найбільше я хочу,
щоб сонце щоранку
зі мною віталось,
присівши на ґанку.
Найбільше я хочу,
щоб рідна матуся
всміхнулась мені,
коли я усміхнуся.

Микола Сингаївський

- 3.** Поміркуй, чого найбільше хочеш ти. Запиши. Можеш використати рядки із вірша.

Blank handwriting practice lines for writing the answer to question 3.

4. Прочитайте текст. Яке слово повторюється в кожному реченні? Чи доречні ці повтори? Якими словами можна замінити слово *ромашки*? Запиши удосконалений текст, скориставшись словами для довідки.

РОМАШКИ

На луках ростуть ромашки.

У ромашок білі пелюстки та жовті серединки. Стеблинки ромашок тонкі і гнучкі. Цвітуть ромашки ціле літо. Важко уявити луки без ромашок. Ромашки — гарні квіти.

Слова для довідки: вони, квіти, справжні красуні, симпатичні білявки.

Handwriting practice area consisting of a grid of blue lines. Each row is formed by a solid top line, a dashed middle line, and a solid bottom line. The lines are slanted to the right, creating a series of parallel trapezoidal shapes for writing practice.

1.

СТЕЖКА ЖИТТЯ

— Стежка — це ж не лише місце на землі, по якому ти часто проходиш, — зауважила Оля, коли друзі поверталися додому звичною дорогою. — Ось ця дорога: звичайнісінький тротуар, яких мільйони у світі. Хто ж буде сумувати за асфальтом? Але для нас із тобою ця дорога наповнена дуже багато чим: радістю повернення додому, радістю наших розмов, теплом сонечка над головою...

— Іноді, коли мовчимо, — просто думками, — додав Тарасик. — А коли ми станемо дорослими, то, йдучи по цій дорозі, завжди будемо згадувати про нашу дружбу і наше дитинство...

— Напевно, саме тому у нас кажуть: «Стежка життя». А це означає — стежка пам'яті, — так? — зауважила Оля.

2.

- А як вважаєш ти? Що, на твою думку, означає вислів «стежка життя»? Може, це і є найдорожча стежка?
- Чи є, на твою думку, різниця між стежкою і дорогою? В чому вона полягає?

3.

ЯКА СТЕЖКА НАЙКРАЩА?

Засперечалися якомсь діти, яка стежка найкраща.

— До крамнички, бо там є цукерки.

— Ні, до школи, бо там є дітки.

— Ні, до річки, бо там можна скупатися.

— Ні, в садок, бо там є груші, яблука.

— Ні-і, в поле, бо там просторо...

Аж тут приспіла мама. Діти й питають, яка стежка найкраща.

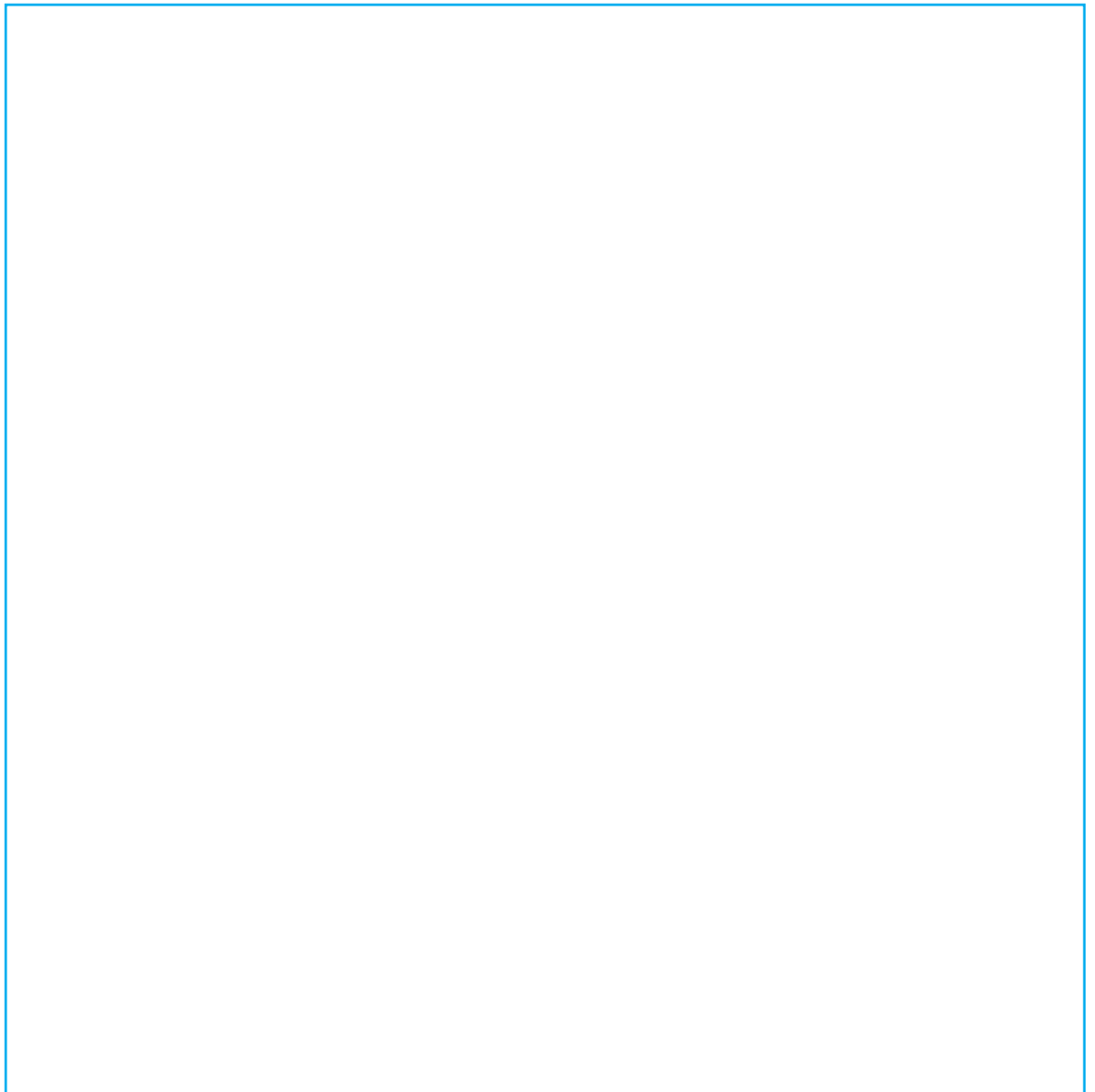
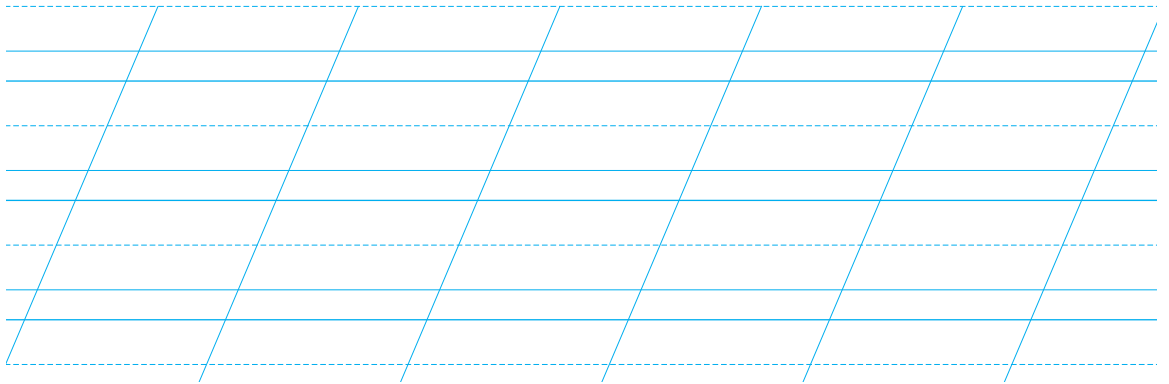
— Додому, дітки, до рідної хати.

Дмитро Чередниченко

4. • А яка стежинка найкраща для тебе?

• Намалюй свою стежину словами й олівцями.

- 1. До поданих слів добери та запиши спільнокореневі слова. Познач у них корінь.

Стежка — / / / / /

Дорога — / / / / /

- 2. • Із поданих складів утвори і запиши слова.

стеж до га ка ро

- З одним словом (на вибір) склади і запиши речення.

/ / / / /

/ / / / /

/ / / / /

/ / / / /

/ / / / /

/ / / / /

- 3. Прочитайте текст. Чи правильно розташовані частини тексту? Позначте 1 — зачин, 2 — основну частину, 3 — кінцівку.

- У неділю ми пішли на екскурсію в ліс. Нам треба було подивитись, що змінилося тут навесні.
- Був гарний сонячний день.
- У лісі тепло і затишно. На деревах уже видно сережки та перші зелені листочки.

4. Із деформованих речень склади і запиши зв'язний текст. Добери і запиши заголовок.

чудова, настала, весна;
сипле, землю, на, ясне, щедро, сонце, своє, проміння;
струмочки, землі, веселі, по, біжать;
птахи, теплих, з, повертаються, країв.

• *Порада: спочатку виконай завдання на чернетці.*

ЗМІСТ

ПРИЛЕТІЛА ЛАСТІВОЧКА. РЕЧЕННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Уроки 117-120.	Весняні подарунки Інтонування окличних та неокличних речень.....	4
Уроки 121-124.	Світ — велика писанка Поширення речень за поданими питаннями.....	11
Уроки 125-126.	Вже квітує вся земля Складання речень за малюнками.....	17
Уроки 127-128.	Зелений шум Повторення вивченого про речення.....	23

КОЛЬОРОВИЙ СВІТ. ТЕКСТ

Уроки 129-130.	Подаруй світло Поняття про текст, заголовок	30
Уроки 131-132.	Співучий травень Добір до тексту заголовка	36
Уроки 133-134.	Ми в цьому світі не самі Будова тексту	41
Уроки 135-136.	Кольори весни Зв'язок речень у тексті	47
Уроки 137-138.	Барви щастя Типи текстів (Які бувають тексти)	51

СЛОВО, ЩО НАРОДЖУЄ ЖИТТЯ. ТИПИ ТЕКСТІВ

Уроки 139-140.	Мамине свято. Матінка-земля Текст-розповідь	56
Уроки 141-142.	Гарна ти, матусю Текст-опис	60
Уроки 143-144.	І тварини мають матерів Текст-міркування	65

НАЙКРАЩЕ МІСЦЕ НА ЗЕМЛІ

Уроки 145-146.	Моя Вітчизна Удосконалення текстів	71
Уроки 147-148.	Найкраща стежка Відновлення деформованого тексту	75

Навчальне видання

ЧУМАРНА Марія Іванівна

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

**Навчальний посібник для 2 класу
закладів загальної середньої освіти**

(у 6-ти частинах)

Частина 5

Схвалено для використання в освітньому процесі

Навчальний посібник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Головний редактор *Богдан Будний*

Редакторка *Наталія Шост*

Художниці *Вікторія Дунаєва, Віра Чипурко*

Обкладинка *Ростислава Крамара*

Художній редактор *Ростислав Крамар*

Технічна редакторка *Неля Домарецька*

Комп'ютерна верстка *Зоряни Сидор*

Підписано до друку _____. Формат 84×108/16. Папір офсетний.

Гарнітура Pragmatica. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 8,40.

Умовн. фарбо-відб. 33,60. Обл.-вид. арк. 8,52.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002